

RESPUBLİKA ELMİ TƏDQİQATLARIN ƏLAQƏLƏNDİRİLMƏSİ ŞURASI

<i>Təşkilatın adı</i>	Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi Azərbaycan Tibb Universiteti
<i>Sənədin növü</i>	Tibb üzrə Fəlsəfə Doktoru dissertasiyasının ANNOTASIYASI
<i>Tədqiqat işinin adı</i>	Azərbaycanda penitensiar müəssisələrdə HIV-ə yoluxmuş xəstələrdə nevroloji pozğunluqlar
<i>Tədqiqat mövzusunun ail olduğu elmi problemin adı</i>	Azərbaycan Respublikasının Penitensiar Müəssisələrində saxlanılan HIV-ə yoluxmuş xəstə məhkumlar
<i>Qeydiyyatdan alındığı Elmi Şuranın adı</i>	Azərbaycan Tibb Universiteti Nevrologiya kafedrası
<i>İxtisas şifri</i>	3223.01
<i>İxtisasın adı</i>	Sinir xəstəlikləri
<i>İcraçının statusu</i>	Dissertant
<i>İcraçı</i>	Nərgiz Abdullayeva Rafiq qızı
<i>Təvəllüdü</i>	05.08.1978
<i>Cinsi</i>	Qadın
<i>İş yeri və vəzifəsi</i>	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi 4 saylı cəzaçəkmə müəssisəsi, Tibb-sanitar hissəsinin rəisi- həkim, tibb xidməti polkovnik-leytenantı
<i>Əlaqə</i>	e-mail: drnargiz@mail.ru
<i>Elmi rəhbər</i>	Nevrologiya kafedrasının müdiri, professor t.e.d. A. Məmmədbəyli e-mail: nevrologiya19@gmail.com
<i>Sponsor</i>	Yoxdur
<i>Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi yerli təşkilat</i>	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətin cəzaçəkmə müəssisələri
<i>Maraqların toqquşması</i>	Yoxdur

TƏDQIQATIN MƏZMUNU

<i>İşin adı</i>	Azərbaycanda penitensiar müəssisələrdə HIV-ə yoluxmuş xəstələrdə nevroloji pozğunluqlar
<i>Problem</i>	HIV infeksiyası zamanı nevroloji və neyrokoqnitiv pozğunluqlar məsələsi xüsusilə həbsxanada olan insanlar üçün daha aktualdır, çünki belə hallarda tez-tez diaqnozun gec qoyulması problemi baş verir. Xəstəliyin əhəmiyyətli dərəcədə inkişafı səbəbindən vəziyyətin yüngülləşməsi, çətinləşdiyi mərhələlərdə diaqnozun qoyulması, penitensiar müəssisələrdə xəstələrin həyat keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə pozur.
<i>Məqsəd</i>	Bu tədqiqatın məqsədi həbsxanada saxlanan HIV infeksiyası xəstələrində nevroloji pozğunluqların yayılmasının, HIV xəstələrində nevroloji problemlərin əmələ gəlməsinə təsir edən sosial-demoqrafik və kliniki amillərin öyrənilməsi, həmçinin xəstəliyin nəticələrinin (depressiyanın, həyəcanın, neyrokoqnitiv pozğunluqların və həyat keyfiyyətinin müəyyən edilməsi) öyrənilməsidir.
<i>Obyekt və müdaxilələr – (xəstə qrupları və müdaxilələr/proseduralar)</i>	Azadlıqdan məhrum olma yerlərində olan HIV diaqnozu təyin edilən 250 xəstə
<i>Əsas qiymətləndirmə kriteriyası və onun ölçmə metodu</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nevroloji statusun təyin edilməsi 2. Neyrokoqnitiv funksiyaların öyrənilməsi (şkala üzrə): <ul style="list-style-type: none"> • Miçiqaq neyropatiya şkalası (MNSI) • Həyat keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi şkalası (Quality of Life Scale) • Depressiya və həyəcan şkalası (HADS) • Koqnitiv funksiyalar şkalası (MMSE)
<i>Əlavə qiymətləndirmə kriteriyaları və onların ölçmə metodları</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sosial-demoqrafik məlumatların toplanması üçün anket 2. Klinik parametrlər (xəstəlik müddəti, HIV infeksiyasının yaşı, xəstəliyin şiddəti, antiretrovirus terapiyasının yan təsirləri) 3. Laborator analizlər (qanın ümumi və biokimyəvi analizi, CD-3, CD-4, HIV-RNT, virus ağırlığının təyin edilməsi)
<i>Açar sözlər</i>	HIV/QİÇS, neyropatiyalar, nevroloji xəstəliklər, həyat keyfiyyəti, penitensiar xidmət
<i>Daxil etmə kriteriyaları</i>	<ul style="list-style-type: none"> • HIV olması • Penitensiar müəssisələrdə olması • Yaşı 18-dən çox olan • Tədqiqatda iştirak üçün razılığı
<i>Çıxarma kriteriyaları</i>	Tədqiqatda iştirakdan imtina Məlumatlı razılığı verməyə imkan verməyən ifadə olunmuş neyrokoqnitiv pozğunluqlar
<i>Statistik və riyazi işləmlər</i>	Statistik emal SPSS proqramının istifadəsi ilə aparılacaqdır. T-testlərin, korrelyasiya analizini aparılması, həmçinin kateqoriya məlumatları hallarında kross-tabulyasiyaların və cədvəllərin istifadəsi planlaşdırılır.

Aktuallığı

Statistikaya görə dünyada 38 milyon insan HIV infeksiyasından əziyyət çəkir [1]. Son 10 il ərzində QİÇS müalicəsi əhəmiyyətli dərəcədə təkmilləşdirilmişdir və müasir preparatların köməkliyi ilə diaqnozun qoyulmasından sonra uzun illər ərzində aktiv həyat fəaliyyətinin qorunub saxlanması mümkün olmuşdur. Lakin, indiyə qədər, bu kateqoriya xəstələrdə həm xəstəliyin özünün, həm də müalicəsinin nevroloji pozğunluqları və ağırlaşmaları orta və ağır dərəcəli neyropatiya və neyrokoqnitiv pozğuntulardır, antiretrovirus terapiyasının əsk effektləri isə həyat keyfiyyəti və özünəxidmət qabiliyyəti kimi gündəlik aspektlərə təsir edir, bu isə həbsxanada olan insanlar kimi əhali arasında xüsusilə əhəmiyyətlidir [2].

Nevroloji pozğunluqlar 70% QİÇS xəstələrində rast gəlinir və ağır əlilliyə və ölümə səbəb ola bilər. HIV/QİÇS zamanı bütün nevroloji pozğunluqları iki hissəyə bölmək olar: ilkin (bilavasitə virus təsirinin və antiretrovirus preparatlarının toksik təsirinin nəticəsi) və ikincili (ikincili /oportunistik infeksiyaların və xəstəliklərin nəticəsi) [3,4]

Nevroloji pozğunluqların yaş gedişatı və silinmiş mənzərəsi adətən psixoaktiv maddələrdən, xəstəliyin ağırlığından, yanaşı infeksiyalardan asılılıq fonunda əmələ gəlir. Xəstələrin özləri, təəssüf ki, şəxsi xüsusiyyətləri və həbsdəki vəziyyəti, müalicənin effektivliyinə inamsızlıq, depressiya və həyəcan kimi ümitsizlik hissini gücləndirən psixi pozğunluqlar, həmçinin vəziyyətin tez qiymətləndirilməsinə mane olan koqnitiv pozğunluqlar səbəbindən dərhal kömək üçün müraciət etməzlər [5,6]. Bütün bunlar differensial diaqnostika və müalicə zamanı çətinliklərə səbəb olur[7].

Vaxtında diaqnostika olunmayan nevroloji xəstəliklər xəstənin əlil olmasına və ölümünə səbəb olur, və üstəlik bilavasitə tibb sistemində deyil, sosial xidmətlərə də əhəmiyyətli dərəcədə ağırlıq yaradırlar, və əvvəlcədən görünməyən iqtisadi xərclərə səbəb olur.

Bütün yuxarıda sadalanan aspektlər HIV infeksiyası xəstələrinin nevroloji vəziyyətinin daha diqqətlə qiymətləndirilməsinin mühümlüyü, həmçinin kömək üçün gec müraciətin əsas prediktorlarının müəyyən edilməsinin mühümlüyünü (məsələn psixi və neyrokoqnitiv pozğunluqlar kimi) və vəziyyətin ağırlığının və qəbul edilən preparatlarının nevroloji, neyrokoqnitiv və psixi pozğunluqlarının ifadəsi üçün təsirini göstərir.

Vəzifələr

1. HIV-infeksiyası olan xəstələrdə nevroloji pozğunluqların yayılmasının və ağırlığının müəyyən edilməsi
2. HIV-infeksiyası zamanı daha tez-tez rast gəlinən pozğunluqların müəyyən edilməsi
3. Sosial-demografik və klinik göstəricilər arasında mümkün assosiativ əlaqələrin müəyyən edilməsi

	<p>4. Neyrokoqnitiv, depressiv və həyəcan pozğunluqlarının yayılması və ağırlığının, həmçinin onların xəstəliyin gedişatı ilə əlaqəsinin müəyyən edilməsi</p> <p>5. Nevroloji pozğunluqlar olan və olmayan xəstələrin psixi vəziyyətinin müqayisəli təhlili</p> <p>6. Nevroloji pozğunluqları olan HIV xəstələrində müasir diaqnostika və reabilitasiya üzrə tövsiyələrin hazırlanması.</p>
Orijinallıq (yeniliyi)	<p>Azərbaycanda HIV infeksiyası xəstələrinin nevroloji vəziyyəti problemləri indiyə qədər geniş öyrənilməmişdir. Tədqiqatın yeniliyi tədqiqat iştirakçılarının seçilməsindən (məhbuslar) ibarətdir. Məhbus – əvvəldən əlverişsiz sosial vəziyyətə malik olan, tez-tez stigmatizasiyaya məruz qalan və özünə qarşı neqativ və hətta aqressiv münasibətlə qarşılaşan zəif əhalidir. Tədqiqatda əmələ gələn nevroloji problemlər nəzərə alınmaqla HIV-ə yeni baxış nəzərdən keçiriləcəkdir, müxtəlif korrelyasiyaları müəyyən etməyə imkan yaradan şkalaların qeyri-standart kombinasiyasından istifadə olunacaqdır. İlk dəfə “Miçiqan neyropatiya” şkalasından istifadə olunacaq.</p>
Gözlənilən nəticələr və onların elmi-praktik əhəmiyyəti	<p>Aparılmış tədqiqat diaqnostikanın vaxtında qoyulması üçün, bu səbəbdən həbsxanada olan nevroloji pozğunluqları olan HIV infeksiyalı xəstələrin həyat keyfiyyətinin yüngülləşdirilməsi və yaxşılaşdırılması üçün tövsiyələrin işlənilib hazırlanmasına imkan yaradır. Alınan məlumatlar azadlıqdan məhrum olma yerlərində olan insanlar üçün reabilitasiya proqramlarının təşkil edilməsi üçün sübut bazasının yaradılmasına imkan verəcəkdir.</p>
Maddi və texniki imkanlar	Mövcuddur
Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi yer	Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətin cəzaçəkmə müəssisələri
İşə başlama vaxtı	İyun 2018
İşin bitirmə vaxtı	İyun 2023
İşin müddəti	5 il
İşin mərhələləri	<p>Tədqiqatın I mərhələsi (2018)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tədqiq edilən problemin müasir ədəbiyyatının öyrənilməsi <p>Tədqiqatın II mərhələsi (noyabr 2018-sentyabr 2021)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Xəstələrin seçilməsi və müayinənin aparılması <p>III mərhələ (oktyabr 2021)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Məlumatların toplanması, kömpüterə daxil edilməsi və statistik emalı <p>IV mərhələ (yanvar 2021 – yanvar 2022)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Əldə edilən nəticələrin təhlili • Dissertasiyanın fəsillərinin yazılması <p>V mərhələ (fevral 2022 - iyun 2023)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dissertasiya mövzusu üzrə nəşrlərin davamı

	<ul style="list-style-type: none"> • Dissertasiya tədqiqatının materiallarının tərtibatının tamamlanması və kafedrada ilkin müzakirəyə təqdim edilməsi
<p><i>Ədəbiyyat</i></p>	<p>İşin müdafiəyə təqdim edilməsi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. https://www.hiv.gov/hiv-basics/overview/data-and-trends/global-statistics 2. Aikaterini Amaniti, Chrysanthi Sardeli, et al. “Pharmacologic and Non-Pharmacologic Interventions for HIV-Neuropathy Pain. A Systematic Review and a Meta-Analysis” <i>Medicina (Kaunas)</i>, 55 (12) 2019 Nov 28 3. Мазус А. И., Левин И. И. Виноградов Д. Л. и др. Неврологические проявления ВИЧ-инфекции // <i>Клиническая медицина</i>. – 2009. – № 10. – С. 59–60 4. С. И. Гончарова, В. Ф. Элярт, Е. А. Козулина Роль комплайенса ВИЧ-инфицированных пациентов в дифференциальной диагностике и лечении вторичных поражений ЦНС: клинический случай// <i>Лечащий врач</i> (2016) https://www.lvrach.ru/2016/11/15436598 5. Leah H Rubin 1 2, Pauline M Maki “HIV, Depression, and Cognitive Impairment in the Era of Effective Antiretroviral Therapy” <i>Curr HIV/AIDS Rep</i>, 16 (1), 82-95 Feb 2019 6. Казберов П. Н., Москвитина М. М., Новиков В. В. Психологическая комплаентность ВИЧ-инфицированных осужденных в местах лишения свободы// http://vzacone.netdo.ru/news/7187/06.05.2015 7. Рахманова А. Г., Яковлев А. А., Дмитриева М. И. и др. Анализ причин смерти ВИЧ-инфицированных в 2008–2010 гг. по материалам клинической инфекционной больницы им. С. П. Боткина, г. Санкт-Петербург // <i>Эпидемиология и организация здравоохранения</i>. 2012. Т. 93. № 3. С. 522–525.
<p><i>İşlə əlaqədar çap olunan məqalələr</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Неврологические и коморбидные заболевания у ВИЧ – инфицированных больных в пенитенциарных учреждениях Азербайджана». Магалов Ш., Рзаев Р., Абдуллаева Н., Гейдарова Т. <i>Azərbaycan Tibb Universitetinin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş “Təbabətin aktual problemləri-2020” mövzusunda Beynəlxalq Elmi-Praktik Konqres</i>, 19-20 dekabr 2020-ci il, Bakı, Azərbaycan. 2. «Актуальность своевременной диагностики ВИЧ-Ассоциированных нейрокогнитивных расстройств среди лиц в пенитенциарных учреждениях Азербайджана». Абдуллаева Н. <i>Неврологические чтения в Перми, посвящённой 100-летию кафедры неврологии</i>. г.Перм 2021.

	<p>3. Актуальность своевременной диагностики неврологических и когнитивных нарушений у ВИЧ-инфицированных людей в пенитенциарных учреждениях Азербайджана». Абдуллаева Н. Əməkdar elm xadimi, professor Tamerlan Əziz oğlu Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş “Təbabətin aktual problemləri-2021” mövzusunda Beynəlxalq Elmi-Praktik Konqresi. 6-8 oktyabr 2021, Bakı, Azərbaycan.</p>
Abstrakt (Azərbaycanca)	
İşin adı:	Azərbaycan Respublikasının Penitensiar Müəssisələrində saxlanılan HIV-ə yoluxmuş xəstələrdə nevroloji pozğunluqlar
Problem:	HIV infeksiyasındakı nevroloji və neyrokoqnitiv xəstəliklər məsələsi cəza çəkən insanlar üçün xüsusilə aktualdır, çünki bu kimi hallarda gec diaqnostika problemi yaranır və bu xəstələrin həyat keyfiyyətini və ömür uzunluğunu əhəmiyyətli dərəcədə pozur
Məqsəd:	Bu tədqiqatın məqsədi HIV-ə yoluxmuş xəstələrdə həbsxana şəraitində nevroloji və neyrokoqnitiv xəstəliklərin yayılma səviyyəsini öyrənmək, HIV xəstələrində nevroloji problemlərin yaranmasına təsir göstərən sosial-demoqrafik və klinik amilləri müəyyənləşdirmək, habelə depressiv və həyacan pozuntuların dərəcəsini öyrənməkdir
Material və metodlar:	Tədqiqatın iştirakçıları həbsxanada olan HIV infeksiyası olan 250 xəstə olması planlaşdırılır. Müayinədən sonra iştirakçılar 2 qrupa bölünəcəklər: birinci qrup nevroloji xəstəliyi olan, ikinci qrupa isə heç bir nevroloji xəstəliyi olmayan HIV-ə yoluxmuş insanlardır
Əsas qiymətləndirmə kriteriyaları:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Neyrokoqnitiv funksiyaların qiymətləndirilməsi (MMSE) 2. Michigan Nevropatiyaların Ölçmə Cədvəli (MNSI) 3. Həyat keyfiyyətinin qiymətləndirmə cədvəli (Həyat keyfiyyəti ölçüsü) 4. Depressiya və Təşviş Şkalası (HADS) 5. Nevroloq tərəfindən müayinə və nevroloji statusun təyin edilməsi 6. Virus yükünü öyrənmək üçün laboratoriya testləri
Əlavə qiymətləndirmə kriteriyaları:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sosial-demoqrafik məlumatların toplanması üçün anket 2. Klinik parametrlər (xəstəlik müddəti, HIV infeksiyasının yaşı, xəstəliyin şiddəti, antiretrovirus terapiyasının yan təsirləri)
Açar sözlər:	HIV/QİÇS, nevropatiyalar, nevroloji xəstəliklər, həyat keyfiyyəti, penitensiar xidmət
İşin növü və dizaynı:	Kliniki, kross-seksion tədqiqat
Abstract (in english)	
Name of study:	Neurological Disorders in HIV-Infected People in Penitentiary Institutions in Azerbaijan
Background:	Neurological problems is one of the most common comorbidities in HIV-infected people. The presence of neurological disorders as neurocognitive dysfunction and neuropathy have negative impact on all aspects of patient's life living with HIV

Objective:	The objective of the study is to evaluate most frequent neurological problems in people who suffer from HIV as well as to assess the consequences of disorder as neuro-cognitive impairment, neuropathy as well as depression and anxiety level in HIV-infected patients.
Material and methods (patient groups and interventions):	The study will include 250 HIV-infected patients. Then they will be divided in two groups: with and without neurological problems. The study will try to find a possible correlations between socio-demographic and clinical variables and neurological problems in patients with HIV
Primary outcome:	Primary outcome will be neurological assessment, neurocognitive functioning and neuropathy assessed with following scales: <ol style="list-style-type: none"> 1. Mini mental satatus examination (MMSE) 2. Michigan Neuropathy Scale (MNS) 3. Quality of Life Scale (QYLS) 4. Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) 5. Neurologic Status Examination 6. Viral load
Secondary outcome:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Psycho-social and demographic factors assessment 2. Clinical parametres (side effects of ARV, age of infection, etc.)
Key words:	HIV, neuropathy, neurological problems, quality of life, penitentiary services
Study type and design:	Clinical, cross-sectional study